

Tilburg University

Het blauw-blauwe politiebeleid van een paars kabinet

Fijnaut, C.J.C.F.

Published in:
Tijdschrift voor Criminologie

Publication date:
1994

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Fijnaut, C. J. C. F. (1994). Het blauw-blauwe politiebeleid van een paars kabinet. *Tijdschrift voor Criminologie*, 36(4), 295-300.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Het blauw-blauwe politiebeleid van een paars kabinet

Cyrille Fijnaut

Het politiewezen – dit is wel het minst dat kan worden gezegd – komt heden ten dage veelvuldig in het nieuws. Erg verwonderlijk is dit niet. Het vormt niet alleen een grote, gecompliceerde, vrij zichtbare en nogal mondige organisatie, maar het is ook een organisatie die opereert in de grillige frontlijnen van de samenleving: daar waar grote economische belangen botsen, waar sociale problemen de kop opsteken, waar mensen, soms letterlijk, ten onder gaan. Dus welhaast als vanzelf trekt het politiewezen de aandacht van de media. Het is een organisatie die er in een samenleving, juist ook in het leven van alledag, toe doet.

Hierom is het politiewezen ook politiek zo van belang. Politieke partijen kunnen zich maatschappelijk heel herkenbaar profileren met hun politiebeleid. Zowel in negatieve zin, door zich (erg) tegen de politie af te zetten, als in positieve zin, door zich er (helemaal) achter te stellen. De rolverdeling levert hierbij – in een wat stabiele democratische rechtsstaat tenminste – in het algemeen weinig verrassingen op: extreem-linkse partijen lopen gewoonlijk over van kritiek, extreem-rechtse partijen komen woorden van sympathie tekort, en (potentiële) regeringspartijen laten het grosso modo blauw-blauw. Hierom roepen politie-begrotingen en de stukken, die daar zoal bij horen, meestal niet bepaald opwindende gedachten op.

Een nieuw politiebeleid?

Het feit dat nu via de verkiezingen een soort van oppositioneel kabinet is geformeerd, maakt niettemin nieuwsgierig naar zijn beleid, ook op politiegebied. Zou het anders zijn? Van inhoud? Van vorm? Van kleur? Nu de begrotingen van de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken er liggen, is enig antwoord op vragen als deze mogelijk. Maar laat ons bij het begin beginnen: de onderhandelingen met het oog op de formatie van het nieuwe kabinet.

Het regeerakkoord en de regeringsverklaring spelen duidelijk in op de wijdverbreide (en voor een belangrijk deel terechte!) gevoelens van onveiligheid in ons land en de (vaak onnodig) geruchtmakende berichtgeving over de omvang, aard en ontwikkeling van de criminaliteit die daarbij hoort. Zij laten er immers geen twijfel over bestaan dat vergroting van de veiligheidsgevoelens een voornamelijk prioriteit van de nieuwe regering zou worden. En dus kon het haast niet anders dan dat ook 'de politie' een speerpunt zou gaan vormen in het komende kabinetsbeleid. Aan de ene kant zijn de partijen het kennelijk eens over de personele versterking van de politie (direct en indirect) met enkele duizenden agenten, surveillanten en toezichthouders, vooral met het oog op de vergroting van haar zichtbare aanwezigheid op straat. Aan de andere kant willen zij zich klaarblijkelijk sterk maken voor de oprichting van een landelijk rechteam om de aanpak van de georganiseerde crimina-

liteit te intensiveren, in het bijzonder via onderzoek naar en afbraak van illegale financiële circuits.

Op het eerste gezicht tonen de betrokken 'linkse', 'midden' en 'rechtse' partijen zich dus inderdaad direct voorstanders van een vrij stevig politiebeleid als een duidelijk antwoord op de uitdaging van de criminaliteit in onze vrije samenleving. De nieuwe regering werd door de onderhandelaars op dit punt bewust geen 'low profile' aangemeten. Integendeel, haar beleid moest hier volgens hen kennelijk juist tamelijk scherp worden aangezet. Hoe zou anders ook kunnen worden volgehouden (in de regeringsverklaring) dat er 'helaas ook een kant van onze samenleving (is) waar zich duidelijk een keer ten kwade heeft afgetekend. De veiligheid en de criminaliteit tonen een zorgwekkend beeld (...). Ik geef u echter de verzekering dat de regering niets zal nalaten om het gevoel van onzekerheid dat bij veel mensen hand over hand is toegenomen, terug te dringen. Het zwaarste verwijt dat een overheid kan treffen is dat ze ernstig tekortschiet in de bescherming van mens, have en goed'.

'Niets zal nalaten'. Deze frase klinkt wel goed, maar is zij bij nader toehoren toch niet wat hol? Bezie men haar in het licht van de uitbreiding van de politiesterkte, dan is een verhoging van deze sterkte met enkele duizenden mensen niet niks, ook al niet omdat zij een van de weinige 'beleidsintensiveringen' vormt waarvoor de nieuwe regering heeft getekend. Maar hier staat tegenover dat van een dergelijke uitbreiding bepaald niet alles mag worden verwacht. Een klein rekensommetje is voldoende om dit duidelijk te maken. Zeg dat het uiteindelijk zal gaan om drieduizend mensen. Dan betekent dit – gegeven het feit dat op jaarbasis gemiddeld 6 à 7 mensen nodig zijn om er continue één paraat op straat te hebben – dat er over heel Nederland permanent hooguit 500 politiemensen meer zichtbaar in de samenleving aanwezig zullen zijn. Dat is niet veel. En het effect van hun aanwezigheid op het niveau van de onveiligheid(sgevoelens) in het land moet dan ook zéér gering worden geacht. En wat geldt voor een uitbreiding met drieduizend politiemensen, geldt – in mindere mate natuurlijk – ook voor een uitbreiding met tienduizend politiemensen, zoals door diverse hoofdcommissarissen van politie werd gevraagd. Zeker als zij in grotere of kleinere aantallen zouden worden verdeeld over alle politieregio's, mag men van hun inzet geen wonderen verwachten. Maar de uitspraak van de regering dat zij niets zal nalaten... zou met tienduizend extra politiemensen natuurlijk wel veel geloofwaardiger zijn dan nu het geval is. Nu klinkt zij veel beter dan zij in werkelijkheid is. Met haar politiesterkte-beleid zal deze regering zich niet kunnen profileren als een regering die er alles aan heeft gedaan om het tekort aan veiligheid ongedaan te maken. Daarvoor is dit beleid niet rigoureuus genoeg. Waarbij men zich natuurlijk de vraag kan stellen of een rigoreus sterktebeleid wel wenselijk is. Kunnen de middelen die de uitvoering van zulk beleid over lange termijn verlangt, bij voorbeeld niet beter worden besteed aan gerichte niet-politiële maatregelen tegen de ontwikkeling van jeugdcriminaliteit?

Betrekt men de uitspraak 'Niets zal nalaten...' op het besluit om een landelijk rechercheteam op te richten, dan moet worden geconstateerd dat, op de

keeper beschouwd, bij de intensivering van de politie bestrijding van georganiseerde misdaad al een even weinig doortastend beleid wordt voorgesteld als bij de verhoging van de politiesterkte om de alledaagse onveiligheid(sgevoelens) terug te dringen. Immers, om zulk een intensivering te bereiken, is de oprichting van een nieuw landelijk team wel het laatste waaraan zou moeten worden gedacht. Niet alleen omdat zulk een team, op zich genomen, kwantitatief en kwalitatief weinig zal toevoegen aan de beschikbare recherche-capaciteit in Nederland, maar ook omdat zijn oprichting – zeker bij de gegeven (m.i. dwaze) taakstelling – de contraproductieve verdeeldheid van het Nederlandse recherche-apparaat niet verkleint, maar juist vergroot. Ik weet niet welke ‘image-builder’ dit plan heeft bedacht om het ‘veiligheidsgezicht’ van deze regering scherper te trekken te geven, maar wanneer de uitvoering ervan niet in goede banen wordt geleid, zal dit kabinet er weinig lol aan beleven en zeker geen wezenlijke bijdrage leveren aan een betere (politie) beheersing van de zware (georganiseerde) criminaliteit in ons land.

Had zij dit laatste willen bereiken, dan had zij zich naar mijn mening eerst en vooral moeten richten op de versterking van de samenhang in het bestaande apparaat, met name tussen de interregionale researcheteams onderling, tussen deze teams en de centrale recherche informatiedienst, tussen de reguliere recherche en de opsporingseenheden van de bijzondere politiediensten, en tussen de algemene en de bijzondere researches en de recherche-eenheden van de marechaussee. Een aanzienlijke verbetering van de samenwerking tussen al deze bestaande diensten zou aanzienlijk meer productief politie-optreden tegen de onderhavige criminaliteit bewerkstelligen dan de vorming van een apart nationaal researcheteam dat, vooral ook vanwege de noodzaak om het gelijk van de regering te bewijzen, zeer gemakkelijk een bron van grote moeilijkheden in researchekringen kan worden. Ook op dit punt is het politiebeleid van de nieuwe regering in wezen dus veel minder stevig dat haar woorden suggereren.

IRT-affaire en de politie-reorganisatie

In aansluiting op het vorenstaande dient vervolgens de aandacht te worden gevestigd op hetgeen waarover in het regeerakkoord en de regeringsverklaring, vreemd genoeg, helemaal niet wordt gerept.

Op de eerste plaats gaat het hier om de IRT-affaire. Met geen woord wordt er over gesproken, laat staan dat er op een ietwat systematische manier consequenties worden verbonden aan de structurele problemen die in deze affaire, mede door toedoen van de commissie-Wierenga, aan het licht zijn gekomen. De enige vingerwijzing die naar deze problemen wordt gegeven, bestaat in de opmerking (in de regeringsverklaring) dat ‘De rechtsstatelijke aspecten van het optreden tegen georganiseerde criminaliteit nadrukkelijk aandacht (zullen) krijgen’. Dat dit volslagen gebrek aan aandacht voor de IRT-affaire vreemd is, hoeft nauwelijks betoog. Het is niet alleen vreemd omdat deze affaire, zij ’t ook op een bij vlagen zéér overtrokken manier, een groot aantal problemen heeft blootgelegd waarmee de strafrechtelijke be-

strijding van georganiseerde criminaliteit te kampen heeft, maar ook omdat het juist de liberale partijen zijn geweest, waarvan de representanten nu de ministeriële torens aan de Schedeldoekshaven in hun macht hebben, die deze affaire bij voortdurend gaande hebben gehouden en haar uiteindelijk hebben beslecht met de wegzending van de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken. Het oorverdovende stilzwijgen dat deze partijen daarna over de IRT-affaire bewaarden, doet vermoeden dat zij ondertussen kopschuw waren geworden voor de koers die zij in deze affaire hebben gevaren. Waarom? Dat is niet direct duidelijk. Maar wellicht moet het antwoord op deze vraag worden gezocht in het feit dat zij zelf ook een prioriteit hebben gemaakt van de bestrijding van de georganiseerde misdaad, en deze prioriteit liever niet overschaduwd zagen worden door heftige discussies over de manier waarop en de grenzen waarbinnen de strijd tegen die misdaad dient te worden gevoerd. Of dit het goede antwoord was, is al gedeeltelijk gebleken uit de conclusies van de commissie-Van Traa over de parlementaire enquête die zal worden gehouden over de methoden die de politie hanteert bij de opsporing van criminele groeperingen. Er is gelukkig niet gekozen voor de vrijwaring van het eigen veiligheidsbeleid tegen netelige politieke discussies over de betrokken methoden. Daarmee zou natuurlijk volledig de geloofwaardigheid van het parlementaire optreden in de IRT-affaire ondermijnd zijn.

In de tweede plaats valt het op dat ook een andere memorabele kwestie in het regeerakkoord en de regeringsverklaring volkomen buiten beeld blijft, namelijk de reorganisatie van het politiebestedel. Deze reorganisatie kreeg in mei van dit jaar formeel haar beslag met de inwerkingtreding van de Politiewet 1993. Maar afgerond is deze kolossale operatie allerm minst. En dit in twee opzichten niet.

Ten eerste is het vanzelfsprekend zaak nauwgezet te volgen hoe de reorganisatie zoals die tot nu toe is begrepen (vooral: integratie van de gemeentepolitie en (de districten van) het korps rijkspolitie), verder intern wordt afgewikkeld en hoe zij extern, maatschappelijk, uitpakt, vooral waar het gaat om haar impact op het alledaagse veiligheidsniveau. Het is toch immers niet ondenkbaar dat door aanpassing van het lopende reorganisatie-proces in dit opzicht meer kan worden bereikt dan door de toevoeging van nog eens vijfhonderd man aan de drie duizend waarvan hiervoor reeds sprake was.

Ten tweede is volop de vraag aan de orde of de reorganisatie niet moet worden doorgetrokken naar de nationale bovenbouw van het politiewezen. Deze vraag werd hiervoor al opgeroepen in verband met de organisatie van de recherche. Zij kan echter met evenveel klem worden gesteld in verband met de handhaving van de openbare orde, de toepassing van het EG-recht en de uitvoering van het vreemdelingenbeleid. Een adequate behartiging van al deze complexe taken vraagt meer en meer om een politiewezen dat niet alleen aan de voet is geïntegreerd, of toch tenminste de nodige samenhang vertoont, maar ook aan de top, op landelijk niveau. Het beleid dat de departementen lijken te voeren, gaat echter voortdurend de andere richting uit, de richting van desintegratie.

Hierop wijzen niet alleen de plannen tot gehele of gedeeltelijke verzelfstan-

diging van landelijke politiediensten binnen en buiten het KLPD, maar ook de beslissingen om de marechaussee weer op een aantal punten (Schiphol, grensoverschrijdende criminaliteit) vrij zelfstandig in stelling te brengen. En dit, terwijl er maar geen voortgang wordt geboekt met de fusie tussen de Economische Controle Dienst en de Algemene Inspectie Dienst, en de positionering van de FIOD in het politiewezen op losse schroeven blijft staan (nu weer als gevolg van het eerder besproken plan om los van de FIOD een apart financieel georiënteerd rechteam op te richten). Zo onderhand staat het monstroom van de kustwacht model voor de gehele bovenbouw van het politiewezen in Nederland. De nieuwe regering had dan ook het initiatief moeten nemen om deze dubieuze ontwikkeling te stoppen en een reorganisatie van het 'rijkspolitieapparaat' moeten aankondigen. Het feit dat zij dit niet heeft gedaan, is een bewijs temeer van haar gebrek aan durf. Hoe paars deze regering er voor de liefhebbers ook mag uitzien, op politiegebied laat zij de dingen gewoon blauw-blauw.

Of wordt een en ander in de begrotingen van de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken alsnog rechtgezet? Op bepaalde punten wel. Zo wordt in beide begrotingen aangegeven dat het lopende reorganisatieproces zal worden geëvalueerd, en dat de maatschappelijke prestaties van de politie strakker in het oog zullen worden gehouden. Ook komt erin naar voren dat de verdere ontwikkeling van de proactieve recherche hand in hand zal moeten gaan met een versterking van de (rechterlijke) controle op haar uitoefening. En verder worden de taakstelling en organisatie van het nieuwe landelijke rechteam wat meer uitgewerkt, vooral in relatie tot de herpositionering van het openbaar ministerie in de aansturing van de onderzoeken naar georganiseerde criminaliteit. Maar tot een samenhangend beleidsplan komt het niet.

Overigens worden in de onderhavige begrotingen een paar ontwikkelingen op het gebied van de politie aangestipt die zeker ook meer aandacht verdienen dan ze in dit inleidende artikel kunnen krijgen. Hierbij kan bij voorbeeld worden gedacht aan het streven van het Ministerie van Binnenlandse Zaken om de regionale politiekorpsen weliswaar 'op afstand' te beheren, maar om er via de informatie-voorziening over hun organisatie en taakuitvoering en via het loopbaanbeleid ten aanzien van de 'hogere legerleiding' toch meer greep op te krijgen. Is de ambtelijke top van dit departement soms tot de overtuiging gekomen dat de decentrale opzet van deze korpsen te ver is doorgeschoten en nu langs omwegen moet worden teruggeschroefd?

Een andere kwestie is de evolutie van de BVD. Deze dienst is duidelijk bezig om niet alleen de samenwerking met de regionale korpsen (d.m.v. protocollen) te herstructureren, maar ook om (vooral door de uitzending van meer verbindingsagenten) haar internationale samenwerking te versterken. Daarenboven wordt zij duidelijk nog meer afgestemd op de bewaking van de integriteit van het openbaar bestuur, inclusief die van de politiekorpsen. De vragen die deze evolutie oproept, zijn menigvuldig. Zij gaan van de vraag of het noodzakelijk is om over te gaan tot herziening van de Wet op de inlichtingen/veiligheidsdiensten, via de vraag naar de taakverdeling tussen de BVD en de rijksrecherche, tot de vraag of het onderhand niet nodig is dat

de 'politie departementen' een gezamenlijk buitenlands politiebeleid formuleren. Maar al zulke vragen worden in de begrotingen niet gesteld, laat staan beantwoord. Voor ministers die iets willen en kunnen, ligt er aan de Schedeldoekshaven een berg werk te wachten.

Van een wat samenhangend, gedurfd en daadkrachtig beleid met betrekking tot de hiervoor besproken kwesties is in de regeringsverklaringen en begrotingen geen sprake. Het blijft allemaal bij wat losse opmerkingen, verstrooid over heel de tekst. Wellicht zal door deze of gene worden tegengeworpen dat het moeilijk anders kon gezien de korte tijdspanne tussen de regeringswisseling en de derde dinsdag van september. En daar zit natuurlijk wel wat in. Moge bovenstaand commentaar dan een prikkel zijn om in de loop van dit jaar wel een kernachtig politiebeleid op poten te zetten.